

**Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра загальної психології та психодіагностики
Кафедра вікової та педагогічної психології
Кафедра практичної психології та психотерапії**

**Методичні рекомендації
до підготовки кваліфікаційної роботи
здобувачам освітнього ступеня «бакалавр»
за освітньо-професійними програми «Психологія» та
«Практична психологія»
зі спеціальності 053 Психологія**

Рівне, 2023

Методичні рекомендації до підготовки кваліфікаційної роботи здобувачам освітнього ступеня «бакалавр» за освітньо-професійними програми «Психологія» та «Практична психологія» зі спеціальності 053 Психологія / Укладачі А.М.Воробйов,, Главінська О.Д., Р.В.Павелків, В.М.Ямницький / За заг. ред. О.Д.Главінської. Рівне: РДГУ, 2023. 40 с.

Рецензенти:

Шпак С.Г., доцент, кандидат психологічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін Національного університету водного господарства та природокористування;

Немеш О.М., доктор психологічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ

Схвалено на засіданнях кафедр загальної психології та психодіагностики (протокол від 21.02.23, № 2), вікової та педагогічної психології (протокол від 21.02.23, № 2), практичної психології та психотерапії (протокол від 22.02.23, № 2) Рівненського державного гуманітарного університету.

Вступ

Кваліфікаційна робота здобувачів ОС бакалавра за ОП «Психологія» та «Практична психологія» зі спеціальності 053 Психологія - це самостійна науково-дослідницька робота, яка має продемонструвати рівень наукової кваліфікації автора, уміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання. Вона має узагальнюючий характер, оскільки є своєрідним підсумком підготовки майбутнього фахівця, але в той же час це самостійне та оригінальне наукове дослідження здобувача вищої освіти.

Кваліфікаційна робота дозволяє можливість виявити рівень засвоєння теоретичних знань та практичної підготовки, здатність до самостійної роботи здобувачів освітнього ступеня «бакалавра» зі спеціальності 053 Психологія на первинних посадах відповідно до узагальненого об'єкта діяльності.

Кваліфікаційна робота як метод оцінювання рівня якості підготовки майбутнього фахівця має продемонструвати достатній рівень сформованості інтегральної, загальних та спеціальних компетентностей та програмних результатів навчання, зазначених у ОПП «Психологія» та «Практична психологія» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 053 Психологія, а саме:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів, характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК12. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовою як усно, так і письмово, поважати різноманітності та мультикультурності.

Спеціальні компетентності

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

СК6. Здатність самостійно планувати, організувати та здійснювати психологічне дослідження.

СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК8. Здатність організувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну, групову та дистанційну) відповідно до запиту.

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку, психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту.

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК12. Здатність застосовувати знання психологічних механізмів функціонування, розвитку та формування психічних явищ, генезису особистості, її діяльності та індивідуальних особливостей.

Програмні результати

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПР6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПР7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

ПР8. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефхівців.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

ПР11. Складати та реалізовувати програму надання психологічної допомоги з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність професійної діяльності.

ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога

ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНІ РОБОТИ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Вимоги до кваліфікаційної роботи розроблено з урахуванням Закону України «Про вищу освіту», інструкцій Міністерства освіти і науки України, стандарту вищої освіти України з підготовки фахівців за освітнім ступенем «бакалавр», освітньо-професійних програм «Психологія» (<http://surl.li/gvyat>) та «Практична психологія» (<http://surl.li/gvybf>) підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 053 Психологія у Рівненському державному гуманітарному університеті, Положення про організацію освітнього процесу у Рівненському державному гуманітарному університеті (<http://surl.li/gvybp>).

Кваліфікаційна робота виконується відповідно до актуальних напрямів наукових і прикладних досліджень зі спеціальності. Вона має засвідчити: рівень сформованості у випускника загальних та спеціальних компетенцій, програмних результатів навчання; вміння розв'язувати складні задачі та практичні завдання у процесі навчання та професійної діяльності, що характеризуються невизначеністю умов і вимог, шляхом гармонійного поєднання фундаментальності та професійної спрямованості освіти, розвитку наукових досліджень,

інтеграції в європейське освітнє, наукове й економічне співтовариство.

Зміст кваліфікаційної роботи визначається її темою. Рекомендований обсяг кваліфікаційної роботискладає 1,5 -2,5 друкованих аркушів (40-60 сторінок тексту). До цього обсягу не зараховуються додатки. Допускається відхилення в межах $\pm 10\%$.

Кваліфікаційна робота має бути написана державною мовою, науковим стилем із логічним й аргументованим викладом матеріалу.

1. ВИМОГИ ДО ЗМІСТОВНОЇ ЧАСТИНИ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1.1. Структура та зміст кваліфікаційної роботи

Оформлення кваліфікаційної роботи здійснюється відповідно до Національного стандарту України ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення» (<https://www.dnu.dp.ua>), даних вимог та інших нормативних документів.

Кваліфікаційна робота повинна бути зброшурована і мати тверду палітурку. Не допускається з'єднання її аркушів скріпкою або швидкозшивачем.

У кваліфікаційній роботі, враховуючи вимоги нормативних документів, необхідно отримуватися встановленого порядку подання текстового матеріалу, таблиць, формул, ілюстрацій тощо.

Кваліфікаційна робота повинна містити:

- титульний аркуш;
- резюме українською та англійською мовою;
- зміст;
- вступ;
- основну частину;
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

Окремо до кваліфікаційної роботи додаються:

- відгук керівника кваліфікаційної роботи (проекту),
- внутрішня рецензія
- довідка про результати перевірки роботи на плагіат

–електронна версія кваліфікаційної роботи надсилається на електронну адресу кафедри.

Узагальнено основні вимоги до структурних компонентів кваліфікаційної роботи подано у додатках (див. Додаток А).

1.1.1. Титульний аркуш є першою сторінкою кваліфікаційної роботи і повинен мати всі реквізити та підписи на бланку встановленого зразка (додаток Б), а саме:

- повна назва міністерства;
- повна назва університету;
- повна назва інституту (факультету);
- повна назва кафедри, на якій виконувалася робота;
- кваліфікаційної роботи (дипломна робота, дипломний проект);
- освітній ступінь випускника;
- тема кваліфікаційної роботи(проекту);
- інформація про виконавця здобувача освіти),
- науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали керівника;
- науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали рецензента;
- місто, рік виконання.

1.1.2. Резюме кваліфікаційної роботи обсягом не більше ніж 500 слів виконується на одній сторінці українською та англійською (чи іншою іноземною мовою, крім російської, яку вивчає здобувач) і розміщується після титульного аркуша (Додаток В).

Резюме має бути стислим, інформативним і містити відомості, які дозволяють отримати повну уяву щодо кваліфікаційної роботи, що розглядається, і містити:

- відомості про обсяг кваліфікаційної роботи, кількість ілюстрацій, таблиць, використаних джерел, додатків;

- основний текст;
- перелік ключових слів (словосполучень);

Основний текст резюме повинен відображати подану в кваліфікаційній роботі інформацію в такій послідовності:

- об'єкт та предмет дослідження;
- мета кваліфікаційної роботи(проекту);
- методи дослідження;

- отримані результати та їх новизна;
- значущість виконаної роботи (проекту) та висновки;
- прогностичні припущення про розвиток об'єкту та предмету дослідження.

Перелік ключових слів (словосполучень), що є визначальними для розкриття суті кваліфікаційної роботи(проекту), розміщується після основного тексту резюме. Цей перелік повинен містити від 5 до 15 слів (словосполучень), надрукованих напівжирним шрифтом у називному відмінку через кому.

Такі ж вимоги і до оформлення резюме іноземною мовою.

1.1.3. Зміст кваліфікаційної роботи містить найменування всіх її структурних частин, зокрема вступу, розділів, підрозділів, пунктів основної частини, висновків, списку використаних джерел, додатків із зазначенням номерів їх початкових сторінок.

Заголовки змісту повинні точно повторювати заголовки в тексті. Скорочувати або давати їх в іншому формулюванні, послідовності та співвідпорядкованості в порівнянні із заголовками в тексті не можна.

Заголовки однакових ступенів рубрикації необхідно розташовувати один під одним (по вертикалі). Заголовки кожного наступного ступеня зміщують на п'ять позицій вправо стосовно заголовків попереднього ступеня. Усі заголовки мають починатися з великої літери без крапки в кінці.

1.1.4. У вступі обсягом 3-5 сторінок розкривається актуальність, суть та стан вивчення наукової проблеми (задачі), підстави та вихідні дані для виконання кваліфікаційної роботи(проекту) за даною темою, обґрунтовуються методи дослідження, характеризуються отримані результати.

Характеристику кваліфікаційної роботи у вступі рекомендується давати в такій послідовності:

Актуальність теми. Шляхом аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями проблеми (наукового завдання) обґрунтовується актуальність та доцільність даної роботи для розвитку відповідної галузі науки чи виробництва.

Обґрунтування актуальності має відповідати вимогам: випускник повинен стисло висвітлити причини обрання ним цієї теми і пояснити, чому ця тема назріла саме тепер, як звернення до неї зумовлено динамікою розвитку науки, техніки, суспільства,

накопиченням інформації з даної проблеми, недостатністю її опрацювання, необхідністю дослідження проблеми в нових ракурсах із застосуванням нових методів тощо.

Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним. Достатньо кількома реченнями висловити головне – суть проблеми або наукового завдання.

Мета і завдання виконання кваліфікаційної роботи. Формулюються мета роботи і завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети. Мету слід формулювати починаючи зі слів «Дослідити...», «Вивчити...», «Розробити...» і т.д.

Формулювання **об'єкта і предмета дослідження** є обов'язковим елементом вступу.

Об'єкт – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обране для дослідження (проекування).

Предмет – це те, що знаходиться в межах об'єкта.

Об'єкт і предмет дослідження є категоріями наукового процесу і співвідносяться між собою як загальне і часткове.

У об'єкті виділяється та його частина, що служить предметом дослідження. Саме на нього і спрямована основна увага випускника, саме предмет дослідження (проекування) визначає тему кваліфікаційної роботи(проекту).

Методи дослідження. Наводяться використані методи дослідження для досягнення поставленої в роботі мети.

База дослідження. Вказується організація, на базі якої проводилося дослідження, характеризується вибірка дослідження.

Апробація отриманих результатів. Указується, на яких конференціях, нарадах тощо оприлюднені результати досліджень, що включені до кваліфікаційної роботи(проекту).

Структура кваліфікаційної роботи. Перелічуються структурні компоненти кваліфікаційної роботи.

1.1.5. Основна частина

Основна частина кваліфікаційної роботи складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів.

Кожний розділ обсягом 15-20 сторінок починається з нової сторінки. Основному тексту розділу може передувати передмова з коротким описом обраного напрямку досліджень та обґрунтуванням застосованих методів.

У кінці кожного розділу стисло кількома реченнями формулюється висновок із викладенням наведених у розділі наукових та практичних результатів відповідно до завдань, які виконувалися у даному розділі

Зміст розділів основної частини кваліфікаційної роботи повинен передбачати:

- огляд використаних джерел за темою випускової роботи і вибір напрямів досліджень;

- виклад загальної методики та основних методів досліджень;

- експериментальну частину та методику досліджень;

- відомості про проведені теоретичні та/або експериментальні дослідження;

- аналіз та узагальнення результатів досліджень, практичні рекомендації за результатами дослідження.

У огляді використаних джерел випускник повинен окреслити основні етапи розвитку наукової думки за даною проблемою. Стисло та критично висвітлюючи здобутки попередників, він повинен визначити ті питання, що залишилися невирішеними і визначити своє місце у розв'язанні проблеми. Загальний обсяг огляду використаних джерел не повинен перевищувати 35% обсягу основної частини.

У другому розділі, як правило, обґрунтовується вибір напрямку дослідження, наводяться методи вирішення завдань та їх порівняльні оцінки, розробляється загальна методика проведення досліджень, з вичерпною повнотою викладаються власні здобутки автора з висвітленням того нового, що він вносить у розробку проблеми.

Автор кваліфікаційної роботи повинен давати оцінку повноти вирішення поставлених завдань, вірогідності отриманих результатів, їх порівняння з аналогічними результатами вітчизняних та зарубіжних розробок, обґрунтування потреби додаткових досліджень, негативні результати, які обумовлюють необхідність припинення подальших досліджень, тощо.

1.1.6. Висновки

У цій частині кваліфікаційної роботи обсягом 2-3 сторінок викладаються найбільш важливі наукові та практичні результати, отримані в кваліфікаційній роботі, які повинні містити формулювання розв'язаної проблеми, її значення для науки і практики, а також

висновки та рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів.

Зазначена частина кваліфікаційної роботи виконує роль завершального етапу, обумовленого логікою виконаної кваліфікаційної роботи, і має форму синтезу накопиченої в основній її частині наукової інформації.

У висновках необхідно акцентувати увагу на якісних, та кількісних показниках отриманих результатів, обґрунтувати їх вірогідність, викласти рекомендації щодо їх використання.

1.1.7. Список використаних джерел

Бібліографічний опис використаних при написанні кваліфікаційної роботи джерел інформації здійснюється згідно Національним стандартом України ДСТУ 8302 : 2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»(<http://lib.pnu.edu.ua>).

1.1.8. Додатки

До додатків доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття кваліфікаційної роботи, зокрема:

- проміжні математичні залежності, формули;
- таблиці допоміжних цифрових даних: - протоколи та акти випробувань, впровадження результатів, розрахунки економічного ефекту;
- інструкції та методики, ілюстративні матеріали допоміжного характеру тощо.

2. ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ ТЕКСТОВОЇ ТА ІЛЮСТРАТИВНОЇ ЧАСТИН

2.1. Оформлення тексту кваліфікаційної роботи

Текст кваліфікаційної роботи друкується державною (або англійською) мовою у текстовому редакторі Microsoft Word шрифтом Times New Roman з кеглем 14 пт через 1,5 міжрядкових інтервали

(кількість знаків у рядку і рядків на сторінці регулюються самостійно) вирівнюванням по ширині сторінки. Абзацний відступ повинен бути однаковим по всьому тексту роботи і дорівнювати п'ятьом знакам (1,25 см). Міжсимвольний інтервал – звичайний.

Текст кваліфікаційної роботи друкується на білому папері формату А4 з одного боку листа з дотриманням таких розмірів берегів: верхній, лівий і нижній — не менше 20 мм, правий — не менше 10 мм. **Обсяг кваліфікаційної роботи – 1,5-2,5 д.а.(40-60 сторінок)**

Кожний структурний елемент кваліфікаційної роботи має починатися з нового аркушу.

Прізвища, назви установ, організацій, фірм та інші власні назви у звіті наводять мовою оригіналу. Допускається транслітерувати власні назви і наводити назви організацій у перекладі на мову звіту, додаючи (при першій згадці) оригінальну назву.

Друкарські помилки, описки і графічні неточності, виявлені в процесі виконання, допускається виправляти стиранням або закрашуванням білою фарбою (коректором) і нанесенням на тому ж місці виправленого тексту (графіка) чорним чорнилом рукописним способом, але не більше двох на сторінку. Помарки і сліди не повністю видаленого колишнього тексту не допускаються.

Якість надрукованого тексту і оформлення ілюстрацій, таблиць та інших матеріалів роботи повинні задовольняти вимогу їх чіткого відтворення.

Текст кваліфікаційної роботи має бути логічно послідовним, точним, необхідним і достатнім для розкриття теми.

При виконанні кваліфікаційної роботи необхідно витримувати одномірну щільність, контрастність і чіткість зображення впродовж усієї роботи.

Всі лінії, літери, цифри і знаки повинні бути однаково чорного кольору.

У тексті слід застосовувати терміни, визначення, позначення і скорочення, встановлені стандартами, що діють, або загальноприйняті в науково-технічній літературі.

Скорочення українських слів і словосполучень виконують згідно Національного стандарту ДСТУ 3582:2013 «Бібліографічний опис скорочення слів і словосполучень українською мовою» (<http://lib.pnu.edu.ua>).

Якщо у кваліфікаційній роботі прийнята особлива система позначень і скорочень, то вводять структурний елемент «Перелік умовних позначень та скорочень».

У тексті, за винятком формул, таблиць і рисунків, не допускається застосовувати:

- математичний знак «-» перед негативними значеннями величин (слід писати слово «мінус»);

- знак «d» для позначення діаметру (слід писати слово «діаметр»);

- математичні знаки величин без числових значень, наприклад, «>» (більше), «<» (менше), «=» (дорівнює), «≥» (більше або дорівнює), «≤» (менше або дорівнює), «≠» (не дорівнює), а також знаки «№» (номер) і «%» (відсоток).

2.2. Нумерація сторінок роботи

Сторінки кваліфікаційної роботи нумеруються арабськими цифрами наскрізною нумерацією по всьому тексту, включаючи додатки.

Номер сторінки проставляють у правому куті верхньої або нижньої частини сторінки без слова сторінка і розділових знаків.

На титульному листі і резюме номери сторінок не проставляють, але у загальний обсяг вони входять. Номери сторінок проставляють, починаючи із сторінки з заголовком «ЗМІСТ». Нумерація розпочинається з цифри «4».

Ілюстрації і таблиці, які розміщені на окремих аркушах включають в загальну нумерацію сторінок кваліфікаційної роботи. Ілюстрації, таблиці та ін. на аркушах формату А3 враховують, як одну сторінку.

2.3. Оформлення заголовків структурних частин кваліфікаційної роботи

Текст кваліфікаційної роботи поділяється на розділи, які у свою чергу можуть поділятися на підрозділи, пункти і підпункти. Розділи документа нумеруються арабськими цифрами впродовж всього документа, підрозділи, пункти і підпункти нумеруються в межах попереднього структурного елемента з додаванням через крапку номерів усіх попередніх структурних елементів.

Кількість номерів в нумерації структурних елементів не повинна перевищувати чотири. Після номера розділу, підрозділу, пункту ставлять крапку і відокремлюють від тексту пропуском (пробілом).

Приклад: 1.2.3. Назва - 1-й розділ, 2-й підрозділ, 3-й пункт.

Номер розділу без крапки ставлять після слова «РОЗДІЛ 1», потім з нового рядка друкують заголовок розділу. Заголовки розділів та структурних елементів кваліфікаційної роботи оформлюють напівжирним шрифтом прописними (великими) літерами симетрично до тексту.

У заголовках слід уникати скорочень (за винятком загальноновизнаних абревіатур, одиниць величин і скорочень, що входять в умовні позначення). У заголовках не допускається перенесення слова на подальший рядок, застосування римських цифр, математичних знаків і грецьких букв.

Рекомендується складати заголовки з одного речення. Якщо заголовок складається з більш ніж одного речення, то їх розділяють крапкою.

Кожну структурну частину кваліфікаційної роботи і заголовки розділів основної частини необхідно починати з нової сторінки. Заголовки підрозділів і пунктів одного розділу слід друкувати, продовжуючи на незавершеній сторінці з дотриманням відстані між заголовками і текстом.

Не допускається розміщувати найменування розділу, підрозділу, а також пункту і підпункту в нижній частині сторінки, якщо після нього залишається менше двох рядків тексту.

Заголовки структурних частин роботи таких як: «РЕЗЮМЕ», «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» і заголовки розділів основної частини слід розташовувати по середині рядка і друкувати напівжирним шрифтом прописними (великими) літерами без крапок наприкінці.

Кожен розділ оформлюється з нової сторінки з відстанню між назвою розділу до тексту (чи назви підрозділу) у два рядки.

Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) напівжирним шрифтом з абзацу по ширині на поточній сторінці без крапки наприкінці. При цьому другий рядок заголовка друкується з нового рядка без абзацу. Відстань між заголовком підрозділу, пункту, підпункту та наступним чи попереднім текстом повинна бути один рядок.

Заголовки пунктів і підпунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) звичайним шрифтом з абзацного відступу. В кінці надрукованого таким чином заголовка крапка не ставиться.

2.4. Оформлення ілюстративної частини кваліфікаційної роботи

До ілюстративних матеріалів належать: схеми, діаграми, графіки, креслення, рисунки і фотографії, тощо. Ілюстрація має бути розміщена в межах полів стандартного аркушу (формату А4) тексту так, щоб їх можна було розглядати без повороту або з поворотом за годинниковою стрілкою. Ілюстрації повинні бути виконанні з використанням комп'ютерних програм (редакторів). Ілюстрації повинні бути чорного кольору (стандартні). Допускається виконувати ілюстрації на листах формату А3 і розміщувати їх в додатку. Якщо вони мають кілька зображень то їх нумерують (літерують). Графіки і діаграми повинні мати чітке калібрування по осях. Якщо на графіку наведено декілька кривих, потрібно безпосередньо на рисунку вказати їхній порядковий номер (арабською цифрою або малою українською літерою).

Схеми, діаграми, графіки і інші ілюстративні матеріали у роботі позначаються словом «Рисунок» і нумеруються арабськими цифрами. Нумерація ілюстрацій складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації в цьому розділі, розділених крапкою, наприклад: «Рис. 2.5. Назва ілюстрації» (за винятком ілюстрацій, наведених у додатках).

Ілюстрації кожного додатку нумерують арабськими цифрами окремою нумерацією, додаючи перед кожним номером позначення даного додатку і розділяючи їх крапкою:

Приклад – Рис. А.3. Назва

Ілюстрації розташовують в основному тексті (у роботі безпосередньо після тексту, у якому вони згадуються вперше, або одразу на наступній сторінці) або в тексті і в додатках (якщо їх багато).

Від основного тексту рисунок повинен бути відокремлений інтервалом в 12 пт і відцентрованим (вирівнювання по середині рядка).

На всі ілюстрації в роботі повинні бути дані посилання. У тексті повинні бути посилання на ілюстрації типу «зображено на рис. 2.5»,

або «(рис. 2.5)». Посилання на раніше згадані ілюстрації даються із скороченням слова «дивись», наприклад, «див. рис. 2.5». Слово рисунок пишеться скорочено (рис.) тільки в тому випадку, якщо поруч стоїть номер (див. рис. 2.5), при відсутності номера слово «рисунок» пишеться повністю.

Кожний рисунок обов'язково має бути підписаний (слово «Рис.» разом з його порядковим номером і тематичним найменуванням). Підпис оформлюють у вигляді стандартного абзацу під зображенням на тій самій сторінці з вирівнюванням по середині рядка. Крапка наприкінці номера ілюстрації (якщо немає тексту), чи наприкінці тексту під рисунком не ставиться.

Ілюстрації можуть мати текст під назвою рисунку, що пояснює його зміст. Деталі сюжету позначають цифрами і виносять, супроводжуючи їх текстом. Часто підпис до рисунка містить додаткові пояснення до його окремих зображень та умовних позначень. Розшифрування умовних позначень можна розмістити після двокрапки (:) у кінці назви, цифрові або літерні позначення і пояснюючий текст розділяють тире (-); окремі елементи розшифрування розділяють крапкою з комою.

2.5. Оформлення таблиць

Теоретичні, експериментальні дані і цифровий матеріал, як правило, оформляють у виді таблиць.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті або на наступній сторінці, з обов'язковим посиланням на неї по тексту. У випадку великої кількості рядків її можна переносити на інший аркуш. Слово «Таблиця» разом з її номером слід розміщувати праворуч над її назвою. Назва таблиці центрується відносно таблиці і при цьому крапку після найменування таблиці не ставлять.

Приклад:

Таблиця 2.1.2

Назва таблиці

--	--	--

Таблиця від основного тексту повинна бути відокремлена інтервалом в 12 пт.

Нумерація таблиць виконується аналогічно ілюстраціям.

Таблиці кожного додатку нумерують арабськими цифрами окремою нумерацією, додаючи перед кожним номером позначення даного додатку і розділяючи їх крапкою. На таблиці у тексті повинні бути посилання типу «у таблиці 2.1.2» або (табл. 2.1.2). На раніше згадувані таблиці дають посилання типу (див. табл. 2.1.2).

Заголовки граф таблиці починають із прописних букв, а підзаголовки - із малих, якщо вони складають одне речення з заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть із прописної букви. Наприкінці заголовка і підзаголовків таблиць крапки не ставляться! Після назви заголовка стовпця або рядка, який містить цифрові дані, подають назву одиниці вимірювання, відокремлюючи її комою. Не допускається розділення граф в таблиці діагональними лініями.

Текст у стовпцях починають писати з великої літери, в його кінці крапку не ставлять. Числові дані однорідних величин рівняють за правою цифрою для цілих чисел, за комою – для дробових чисел, за знаками «+» і «-» при значенні межі коливань величини. Числові значення неоднорідних величин розміщують посередині стовпця. **При відсутності цифрових даних в таблиці потрібно ставити тире!**

Заголовки граф, як правило, записують паралельно рядкам таблиці. При необхідності допускається розташовувати заголовки граф перпендикулярно рядкам таблиці, які можна переглянути обертом за часовою стрілкою.

При діленні таблиці на частини і перенесенні їх на іншу сторінку допускається заголовок або таблиці замінювати відповідно номерами граф і рядків. При цьому нумерують арабськими цифрами графи і рядки першої частини таблиці. Слово «Таблиця» вказують один раз над першою частиною таблиці, над іншими частинами справа пишуть «Продовження таблиці 8.8» або «Закінчення таблиці 2.12», а у верхній частині таблиці зберігають лише рядок з нумерацією стовпців.

Текст в таблиці повинен бути розміром 12-14 пт.

Примітки до тексту і таблиць, в яких наводять довідкові і пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах одної сторінки з таблицею. Якщо приміток на одному аркуші кілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку, наприклад:

Примітки: 1. ...; 2. ...

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку.

Примітку до таблиці розміщують в кінці таблиці.

2.6. Оформлення формул

Формули і рівняння виділяються з тексту у окремий рядок і розташовуються по середині рядка. **Вище і нижче за формулу необхідно залишати інтервал розміром 12 пт.** Загальне правило пунктуації в тексті з формулами таке: формула входить до речення як його рівноправний елемент, тому в кінці формул і в тексті перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації. Двокрапку перед формулою ставлять лише у випадках, передбачених правилами пунктуації, а саме:

- у тексті перед формулою є узагальнююче слово;
- цього вимагає побудова тексту, що передує формулі.

Для написання зручно використовувати редактор формул зі стилем : напівжирний, розміром звичайний – 14 пт, великий індекс – 10 пт, дрібний індекс – 7 пт, великий символ – 20 пт, дрібний символ – 10 пт.

Розділовими знаками між формулами, котрі йдуть одна за одною і не відокремлені текстом, можуть бути кома або крапка з комою безпосередньо за формулою до її номера.

Формули у документі, якщо їх більше однієї, нумеруються арабськими цифрами, номер ставлять із правої сторони сторінки у дужках, на рівні формули. Усі номери повинні розташовуватися на однаковій відстані від правого краю сторінки. Номер формули-дробу подають на рівні основної горизонтальної риски формули. Номер групи формул, розміщених на окремих рядках і об'єднаних фігурною дужкою (парантезом), ставиться справа від вістря парантеза, яке знаходиться в середині групи формул і звернене в бік номера.

Формули мають наскрізну нумерацію у межах розділу. В цьому випадку номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули, розділених крапкою. Формули, що поміщаються в таблицях або в пояснюючих даних до рисунка, не нумерують.

Формули, що поміщаються в додатках, нумерують арабськими цифрами окремою нумерацією в межах кожного додатку, додаючи перед кожним номером позначення даного додатку і розділяючи їх крапкою.

Приклад – (В.1)

Посилання у тексті на порядкові номери формул дають в дужках, наприклад: «у формулі (1.3)». На відміну від ілюстрацій, посилання даються тільки після появи формули в тексті. Якщо в роботі є одна формула, то її нумерують згідно з вимогами. Також

необхідно відзначити, що варто нумерувати тільки ті формули, на які є посилання в наступному тексті. Інші нумерувати не рекомендується.

Пояснення символів і числових коефіцієнтів, якщо вони не пояснені раніше, повинні бути приведені безпосередньо під формулою. Пояснення кожного символу слід давати з нового рядка в тій послідовності, в якій символи приведені у формулі. Безпосередньо після формули ставиться кома, а перший рядок розшифровки починається зі слова «де», без двокрапки після нього і без абзацу, наприклад:

$$\rho = \frac{m}{V}, \quad (3.1)$$

де m – маса речовини, кг;

V – об'єм, м^3 .

Переносити формули на наступний рядок допускається тільки на знаках виконуваних операцій, причому знак на початку наступного рядка повторюють. Якщо рівняння не вміщається в один рядок, його слід переносити після знаків, які з'єднують його праву і ліву частини (<, >, =) або плюс (+), мінус (–), множення (*), або ділення (:). Формули, що впливають одна з іншої і не розділені текстом, відокремлюють комою.

Формули, що йдуть одна за одною й не розділені текстом, відокремлюють комою.

Приклад:

$$(x + a)^n = \sum_{k=0}^n \binom{n}{k} x^k a^{n-k}, \quad (8.1)$$

$$(x + b)^n = \sum_{k=0}^n \binom{n}{k} x^k b^{n-k}, \quad (8.2)$$

У випадку виконання розрахунків за допомогою програм комп'ютерної алгебри (наприклад, Mathcad, Matlab та інші) допускаються відхилення від вищенаведених вимог, якщо їх виконати неможливо.

2.7. Оформлення списку бібліографічних посилань використаних джерел

Список бібліографічних посилань містить бібліографічні описи використаної літератури і розміщується після висновків.

Бібліографічний опис складається відповідно до Національного стандарту України ДСТУ 8302 : 2015 «Інформація та документація.

Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» (<http://lib.pnu.edu.ua>).

Використану літературу у списку використаних джерел розміщують у алфавітному порядку. У тексті кваліфікаційної роботи посилання оформляють у квадратних дужках, наприклад «...управління територіями та регіонами є необхідною складовою майбутнього сталого розвитку країни [1–2]».

Приклади правильного оформлення списку бібліографічних посилань детально наведено у додатку Д.

2.8. Оформлення додатків

Додатки оформлюють як продовження кваліфікаційної роботи наступних її сторінках або у вигляді окремої частини, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті. Вони мають спільну з основним текстом наскрізну нумерацію сторінок. Кожен додаток повинен розташовуватися на новій сторінці і позначатися послідовно (вирівнювання тексту з правої сторони рядка) вище від його назви прописними літерами (А, Б, В,...), за винятком літер Г, Є, І, Ї, И, О, Ч, Ї. На наступному рядку, напівжирним шрифтом з вирівнюванням по середині, малими літерами з першої великої друкують заголовок додатка.

Приклад:

Додаток А

Бланк рецензії на дипломну роботу

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи, підрозділи і пункти, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку (наприклад: А.2 – другий розділ додатка А; В.3.1 – перший підрозділ третього розділу додатка В).

Ілюстративний матеріал, розміщений в додатках, нумерується у межах кожного додатку (наприклад: рис. Д.1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д); формула (А.1) – перша формула додатка А).

При оформленні додатків окремою частиною, яка має самостійне значення і оформляється за вимогами, що пред'являються до документу даного виду, на титульному аркуші друкують великими літерами слово «ДОДАТКИ».

3. ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

3.1. Підготовка кваліфікаційної роботи до захисту

До захисту кваліфікаційної роботи допускаються здобувачі освіти, які успішно та повною мірою виконали навчальний план.

Кваліфікаційна робота подається науковому керівникові для перевірки у строки, визначені у завданні на виконання кваліфікаційної роботи.

Науковий керівник надає відгук про кваліфікаційну роботу, в якому визначаються: актуальність дослідження; ефективність використаних методик; рівень сформованості загальних та фахових компетенцій та досягнення програмних результатів, а також перспективність запропонованих рекомендацій та ступінь обґрунтованості висновків; недоліки роботи (за наявності).

Кваліфікаційна робота на здобуття ОС «бакалавр» повинна мати внутрішню рецензію. Рецензентами можуть бути викладачі, науковці закладу вищої освіти тощо.

Під час рецензування кваліфікаційної роботи рекомендується визначити:

- актуальність постановки і розроблення завдань, уміння визначити наукову новизну очікуваних результатів;
- використання наукових методів дослідження;
- уміння аналізувати та інтерпретувати результати досліджень;
- обґрунтованість висновків і пропозицій;
- участь здобувача вищої освіти у проведених дослідженнях, теоретичній та аналітичній обробці отриманих результатів, формулюванні наукового положення/ідеї/методики;
- вміння випускника чітко, грамотно й аргументовано викладати матеріал, правильно оформляти його;
- недоліки щодо змістової частини роботи, оформлення.

Рецензія надається письмово і повинна містити загальний висновок щодо рекомендацій до захисту (рекомендовано або не рекомендовано) у атестаційній комісії.

Крім того здобувач освіти повинен представити матеріали апробації результатів дослідження кваліфікаційної роботи у виступах на наукових конференціях, семінарах або публікації (тези, статті) у наукових виданнях, матеріалах конференцій тощо.

Попередній захист кваліфікаційної роботи проходить на випусковій кафедрі. Здобувачі освіти, дипломні роботи яких на попередньому

захисті були оцінені позитивно, допускаються до перевірки на плагіат та захисту на засіданні атестаційної комісії.

3.2. Академічна доброчесність

У 2017 р. набрав чинності Закон України «Про освіту», що запровадив єдині для всіх рівнів освіти види порушень академічної доброчесності (академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування тощо). Згідно з цим Законом, «академічна доброчесність» - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства щодо авторського права і суміжних прав;
- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- надання достовірної інформації щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаної методики досліджень і джерел інформації.

Порушенням академічної доброчесності (серед іншого) вважається академічний плагіат - оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

Академічним плагіатом вважається оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості).

З метою запобігання плагіату випускних робіт, підвищення їхньої якості, рівня самостійності та індивідуальності, забезпечення високого рівня має їхньої оригінальності магістерська робота повинна

пройти перевірку на плагіат за допомогою онлайн-сервісу, який перевіряє текстові документи на наявність запозичених частин тексту з відкритих джерел в Інтернеті чи внутрішньої бази документів користувача. Перевірка робіт на академічний плагіат здійснюється за допомогою Інтернет-сервісів, використання яких регламентується відповідними наказами та угодами університету, зокрема, сервісу StrikePlagiarism (<http://strikeplagiarism.com>).

РДГУ у освітньому процесі керується системою антиплагіату, рекомендованою для використання Міністерством освіти і науки України «StrikePlagiarism.com», яка з 2002 року активно займається зміною ставлення до академічного плагіату і розробкою технологічних, правових і процедурних контрзаходів. Компанія працює в 20 країнах світу та охоплює понад 500 закладів вищої освіти. За інформацією розробників програми, система виявлення плагіату здатна розпізнавати більше 200 мов. Алгоритм розроблений для запобігання різним типам маніпуляцій з текстом: штучні інтервали, мікропробіли, білі знаки, заміна схожими буквами з іншого алфавіту. Всі спроби маніпуляцій відображаються в звіті подібності. Алгоритм також ідентифікує запозичення в перефразуванні. Антиплагіатна система сама по собі не показує плагіат в тексті. Вона лише надає певну карту із запозиченнями і є допоміжним інструментом для ідентифікації академічного плагіату.

Кваліфікаційні роботи за місяць до захисту надсилаються з електронної адреси кафедри експертній групі для перевірки на плагіат програмою StrikePlagiarism.

Експерт розглядає та аналізує усі блоки, комплексно оцінює роботу та надає рекомендації щодо подальшого допуску чи не допуску до захисту. На опрацювання однієї роботи надається 1- 5 робочих днів.

У протоколі аналізу звіту подібності відображена коротка інформація про роботу, яка аналізується, а також остаточний висновок експерта з коротким обґрунтуванням.

Можливі три результати:

- робота не містить зауважень, має допустимий відсоток запозичень, які правильно оформлені, та рекомендована до захисту;
- у роботі виявлено надмірну кількість цитувань або запозичення, які оформлені неправильно, а тому роботу рекомендовано повернути на доопрацювання;

- у роботі виявлено спроби приховати плагіат (високий коефіцієнт тривоги), або знайдено недобросовісні запозичення. Роботу не рекомендовано до захисту.

У звіті буде підкреслено та детально обґрунтовано висновок експерта.

Остаточне рішення щодо допущення до захисту кваліфікаційної роботи студента, яка була перевірена на наявність академічного плагіату і потребує значного доопрацювання, приймається рішенням засідання випускаючої кафедри.

Протокол аналізу звіту підшивається до кваліфікаційної роботи з усіма відповідними підписами та висновками.

При потребі робота повторно надсилається на перевірку за кошт студента. Сума сплачується на рахунок університету, копія квитанції надається адміністратору або модератору програми. Повторно надіслані роботи перевіряються поза чергою.

3.3. Захист кваліфікаційної роботи

Захист кваліфікаційної роботи відбувається публічно на засіданні атестаційної комісії, склад якої затверджується у встановленому порядку. Виступ на захисті кваліфікаційної роботи повинен бути ретельно підготовленим, не перевищувати за часом 15-20 хв., вміщувати:

- чітко поставлену проблему;
- обґрунтування її актуальності;
- розкриття ступеня її наукової розробки,
- визначення мети і завдань дослідження,
- відомості про структуру роботи;
- виклад зроблених автором узагальнень і висновків.

Рекомендується у процесі виступу використовувати заздалегідь підготовлені *мультимедійні презентації*. Презентація виступу на захисті кваліфікаційної роботи зазвичай не повинна перевищувати 12 слайдів, (1- 2 слайди на хвилину промови). Тло слайдів бажано обрати наскрізним для всієї презентації. Можна скористатися шаблонами, які містить програма. Бажано, щоб кольори схем, діаграм, малюнків були яскравішими за тло, а отже краще використовувати світле тло з мінімальною кількістю декоративних елементів. Ефекти анімації мають допомагати сприйманню інформації, а не бути самоціллю та не відволікати увагу слухачів від анонсованого змісту. Бажано не використовувати складних прописних шрифтів, розмір шрифтів має бути не менше, ніж 20-22 pt. В одному слайді доцільно вміщувати не більше, ніж 12-15 рядків тексту.

Презентація виступу повинна містити:

- короткий теоретичний вступ (вказати актуальність, хто займався досліджуваною проблемою і які підходи вироблені) (1-2 слайди);
- визначення мети та завдань дослідження (1 слайд);
- методи та методики дослідження (1 слайд);
- опис змінних і сталих (1-2 слайди);
- опис результатів дослідження (5-6 слайдів);
- висновки та рекомендації (1-2 слайди).

Здобувач освіти зобов'язаний по суті відповісти на додаткові запитання, які виникли в ході захисту у членів атестаційної комісії та присутніх.

Секретар комісії протоколює процедуру захисту.

За результатами публічного захисту кваліфікаційної роботи на закритому засіданні атестаційної комісії більшістю голосів приймає рішення щодо оцінки захисту і роботи (враховуючи відгук керівника, рецензента, зміст доповіді, відповіді на запитання).

Оцінювання виконання та захисту кваліфікаційної роботи у оцінках шкал національної, ESTS та 100-бальної виглядає наступним чином:

Таблиця 3.3.1

Критерії оцінювання кваліфікаційних робіт

Кількість балів	Зміст критеріїв оцінювання
Відмінно А (90-100)	Здобувач вищої освіти глибоко і повно розкрив зміст досліджуваної проблеми; всебічно проаналізував теоретичні джерела; розробив доцільну методику наукового дослідження; грамотно, послідовно, логічно, докладно виклав зміст роботи, зробив аргументовані висновки; продемонстрував високий рівень культури наукового дослідження та культури письмового мовлення. Під час захисту продемонстрував глибоке і всебічне знання досліджуваної проблеми та володіння культурою усного мовлення.
Добре В (82-89)	Здобувач вищої освіти повністю розкрив зміст досліджуваної проблеми; проаналізував теоретичні джерела; розробив доцільну методику наукового дослідження; грамотно, послідовно, логічно, докладно виклав зміст роботи, зробив аргументовані висновки; продемонстрував високий рівень культури наукового дослідження та культури письмового мовлення. Допустив 2-3 незначні неточності під час викладу основних положень або висновків. Під час захисту продемонстрував глибоке знання досліджуваної проблеми та володіння культурою усного мовлення. Допустив 2-3 незначні неточності у ході презентації дослідження.

<p>Добре С (74-81)</p>	<p>Здобувач вищої освіти достатньо повно розкрив зміст досліджуваної проблеми; проаналізував теоретичні джерела; розробив доцільну методику наукового дослідження; грамотно, послідовно, логічно виклав зміст роботи, зробив переважно аргументовані висновки; продемонстрував досить високий рівень культури наукового дослідження та культури письмового мовлення. Допустив 3-4 неточності під час викладу основних положень або висновків. Під час захисту продемонстрував достатньо повне знання досліджуваної проблеми та володіння культурою усного мовлення. Допустив 3-4 неточності у ході презентації дослідження.</p>
<p>Задовільно D (64-73)</p>	<p>Здобувач вищої освіти неповно розкрив зміст досліджуваної проблеми; проаналізував незначну кількість теоретичних джерел; розробив недостатньо доцільну методику наукового дослідження; виклав зміст роботи з порушення логіки, граматичних та стилістичних норм; зробив поверхові висновки; продемонстрував переважно достатній рівень культури наукового дослідження та культури письмового мовлення. Допустив значні неточності під час викладу основних положень або висновків. Під час захисту продемонстрував поверхове знання досліджуваної проблеми та переважно достатній володіння культурою усного мовлення. Допустив неточності у ході презентації дослідження.</p>
<p>Задовільно E (60-63)</p>	<p>Здобувач вищої освіти недобросовісно розкрив зміст досліджуваної проблеми; проаналізував незначну кількість теоретичних джерел; розробив недостатньо доцільну методику наукового дослідження; виклав зміст роботи з порушення логіки, граматичних та стилістичних норм; зробив поверхові висновки; продемонстрував невисокий рівень культури наукового дослідження та культури письмового мовлення. Допустив значні неточності під час викладу основних положень або висновків. Під</p>

	<p>час захисту продемонстрував поверхове знання досліджуваної проблеми та переважно невисокий рівень володіння культурою усного мовлення. Допустив значні неточності у ході презентації дослідження.</p>
<p>Незадовільно FX (35-59)</p>	<p>Здобувач вищої освіти не розкрив зміст досліджуваної проблеми; проаналізував незначну кількість теоретичних джерел; розробив недоцільну методику наукового дослідження; виклав зміст роботи зі значними порушеннями логіки, граматичних та стилістичних норм; зробив поверхові висновки; продемонстрував переважно недостатній рівень культури наукового дослідження та культури письмового мовлення; допустив суттєві неточності під час викладу основних положень або висновків. Під час захисту продемонстрував недостатнє знання досліджуваної проблеми та переважно недостатній володіння культурою усного мовлення. Допустив суттєві неточності у ході презентації дослідження</p>
<p>Незадовільно F (0-35)</p>	<p>Здобувач вищої освіти не розкрив зміст досліджуваної проблеми. Відсутній аналіз сучасних теоретичних джерел. Відсутній або неповно представлений опис методичного інструментарію дослідження. Аналіз отриманих результатів виконаний поверхнево, переважає описовість на шкоду системності та глибини. Зміст висновків має поверховий характер. Зміст роботи викладено зі значними порушеннями логіки, граматичних та стилістичних норм. Оформлення роботи не відповідає вимогам. Презентація відсутня. Відповіді на запитання членів атестаційної комісії неточні або неповні. Здобувач вищої освіти продемонстрував недостатній рівень культури наукового дослідження та культури усного та писемного мовлення.</p>

У випадку, коли захист кваліфікаційної роботи визнається незадовільним, екзаменаційна комісія встановлює, чи може здобувач

вищої освіти подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену відповідною кафедрою.

Здобувач вищої освіти, який не захистив кваліфікаційну роботу, має право на повторну атестацію в наступний термін роботи екзаменаційної комісії впродовж трьох років після закінчення університету.

Для повторного захисту тієї ж роботи здобувач вищої освіти повинен поновитися за місяць до початку атестації на відповідній спеціальності. У разі опрацювання нової теми здобувач вищої освіти поновлюється на навчання до початку переддипломної практики або терміну, визначеного на підготовку кваліфікаційної роботи, згідно графіку освітнього процесу. Повторно складаються тільки ті екзамени, з яких була отримана незадовільна оцінка, з урахуванням змін, що відбулися в робочих навчальних програмах цих дисциплін.

Здобувач вищої освіти має право на оскарження дій адміністрації, педагогічних та науково-педагогічних працівників університету. У випадку незгоди з атестаційною (екзаменаційною) оцінкою здобувач подає апеляцію на ім'я ректора. У заяві вказується суть спірного питання. Апеляція подається після оприлюднення оцінок в одnodенний термін з обов'язковим повідомленням завідувача кафедри та декана факультету. Не розглядають апеляції подані несвоєчасно або з порушенням процедури подання. У випадку надходження апеляційної заяви наказом ректора створюється комісія для її розгляду. Головою комісії призначається проректор з навчально-виховної роботи. До складу комісії входять: декан, завідувач кафедрою, викладач відповідної кафедри, який не є членом екзаменаційної комісії (екзаменатором). Відповідальність за організацію роботи апеляційної комісії, своєчасний та об'єктивний розгляд апеляційних заяв щодо результатів покладається на голову комісії. Апеляція здобувача вищої освіти розглядається в триденний термін (рахуються робочі дні), як правило, в його присутності на засіданні апеляційної комісії. Під час розгляду апеляції члени комісії проводять співбесіду зі здобувачем вищої освіти на підставі тесту, аркуша усної відповіді або письмової роботи. Додаткове опитування здобувача вищої освіти не допускається. Рішення апеляційної комісії підтверджується підписами її членів та оголошується здобувачу вищої освіти відразу після її засідання. Згідно рішення апеляційної комісії секретар екзаменаційної комісії вносить відповідні зміни до протоколу засідання атестаційної комісії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс академічної доброчесності психолого-природничого факультету. URL : <https://psuhologia.rshu.edu.ua/naukova-diialnist/akademichna-dobrochesnist>
2. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесност. URL : <http://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>
3. Методичні рекомендації до виконання та оформлення кваліфікаційної роботи магістра для здобувачів вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» заочної форми навчання / укладачі: Максимов В.М., Лукіяничук А.М. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО, 2021. URL : <https://binpo.com.ua/wp-content/uploads/2021/11/Методичні-рекомендації-до-виконання-та-оформлення-кваліфікаційної-роботи-магістра-Психологія.pdf>
4. Методичні рекомендації щодо виконання, оформлення та захисту випускної кваліфікаційної роботи бакалавра для студентів денної форми навчання спеціальності 053 Психологія / Укл. Сергєєнкова О. П., Кутішенко В. П. К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 22 с.
5. Методичні рекомендації щодо написання та оформлення кваліфікаційної роботи. Ізмаїльський ДГУ. URL : http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/metodychni-rekomendaciyi-do-napysannja-kvalifikacijnyh-robot-bakalavr_2020.pdf
6. Методичні рекомендації щодо роботи зі звітом та аналізом звіту програми з виявлення плагіату StrikePlagiarism/ уклад. І.М. Андрощук; під заг. ред. Р.В.Павелківа. Рівне: РДГУ, 2020. 50 с.
7. Моргун В.Ф. Кваліфікаційні наукові роботи з психології: курсова, бакалаврська, магістерська. Методичний посібник для студентів / за ред. В.Ф.Моргуна. Київ: Вид. Дім «Слово», 2013. 168 с.
8. Моргун В.Ф., Москаленко Л.С. Кваліфікаційні наукові роботи з психології. Методичні поради студентам. *Імідж сучасного педагога*. 2005. № 5. С.45-48.
9. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. Навчальний посібник Київ: Вид. Дім «Слово», 2009. 472 с.

10. Музика О. Л. Курсові роботи з психології: [навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів]. Київ : Освіта України, 2009. 104 с.
11. Національний стандарт України ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення». URL : <https://www.dnu.dp.ua>
12. Національний стандарт ДСТУ 3582:2013 «Інформація та документація. Бібліографічний опис скорочення слів і словосполучень українською мовою» URL : <http://lib.pnu.edu.ua>)
13. Національний стандарт України ДСТУ 8302 : 2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». URL : <http://lib.pnu.edu.ua>
14. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>
15. Про освіту.: Закон України від 05.09.2017 №2145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
16. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text> .

Основні вимоги
до кваліфікаційних робіт здобувачів ОС «бакалавр»
за ОП «Психологія» та «Практична психологія» зі спеціальності
053 Психологія

Характеристика роботи	Основні вимоги
Обсяг роботи (без додатків)	1,5-2,0 др. арк. (40-60 сторінок)
Резюме	Українською та англійською (іншою іноземною, крім російської, яку вивчав здобувач освіти) мовами обсягом до 500 слів.
Структура вступу	Актуальність дослідження Об'єкт дослідження Предмет дослідження Мета дослідження Завдання дослідження Методи дослідження Емпірична база дослідження Апробація (публікації, конференції, засідання кафедр тощо) Структура роботи
Структура основної частини	2 розділи: теоретичний (30-40% обсягу роботи), емпіричний. Розділ закінчується висновками (окремо не виділяються) згідно із завданнями роботи, які розв'язуються у даному розділі, а також фразою-переходом до наступного розділу

Діагностичний інструментарій	Не менше 2-х методик, методи математичної статистики (за потреби)
Висновки	Висновки та рекомендації у кінці роботи
Список використаних джерел	<p>Не менше 30 джерел, які видані після 2000 року.</p> <p>Обов'язковим є використання фахової літератури, виданої іноземними мовами (не менше 2-х джерел).</p> <p>До мінімуму звести використання фахової літератури, яка опублікована в росії, зокрема після 2014 року. Російськомовну літературу, яка була використана у ході написання кваліфікаційної роботи, оформляємо згідно Національного стандарту України ДСТУ 8302 : 2015 наступним чином:</p> <p>Рубінштейн С.Л. Загальна психологія. СПб: Видавництво «Пітер», 2000. 570с. (рос.мовою). Фельдштейн Д.І. Психологія виховання підлітка. <i>Питання психології</i>. 2000. № 4. С.4-12 (рос.мовою).</p> <p>На кожне з джерел у роботі має бути хоча б одне посилання..</p>

Супровідні документи	Відгук керівника кваліфікаційної роботи Внутрішня рецензія Довідка про результати перевірки роботи на плагіат
Процедура захисту	Перед атестаційною комісією

Зразок оформлення титульного аркуша

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут психології та педагогіки РДГУ Психолого-природничий
факультет
Кафедра загальної психології та психодіагностики
Або
Кафедра вікової та педагогічної психології
Або
Кафедра практичної психології та психотерапії

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Освітній ступінь «Бакалавр»

НА ТЕМУ:

**«ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО
ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА»**

Виконав(ла) здобувач(ка) 4 курсу, групи П-41 (ПП-41) ОС «бакалавр» за ОП «Психологія» («Практична психологія») зі спеціальності 053 Психологія, денна (заочна) форма навчання
Рибак Надія Володимирівна

Керівник **к. психол. н., доц. Петрова Л.П.**

Рецензент **к.психол.н., доц. Савчук О.С.**

Рівне, 2023

Зразок оформлення резюме

РЕЗЮМЕ

Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 65 сторінок, робота містить 6 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел нараховує 45 найменувань, 5 додатків.

Об'єкт дослідження - прояви агресивності у поведінці дітей молодшого шкільного віку

Предмет дослідження арт-терапія як метод зниження рівня агресивності у молодшому шкільному віці.

Методи дослідження: *теоретичні:* аналіз, систематизація, класифікація, конкретизація, узагальнення та порівняння теоретичних і експериментальних даних наукових розвідок сучасної психологічної науки; *емпіричні:* експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний етапи), тестування (методика «Оцінка агресивності у стосунках» А.Ассінгера, адаптована для дітей молодшого шкільного віку, методика «Діагностика вад особистісного розвитку» (за З. Карпенко); методи кількісної обробки та якісної інтерпретації отриманих у ході дослідження даних

Основні теоретичні положення. Агресивна поведінка характеризується задоволення власних потреб через заподіяння шкоди. Така поведінка не може стати основним засобом досягнення мети та задоволення потреб у молодшому шкільному віці, який відноситься до фундаментальних етапів особистісного розвитку. Арт-терапія як метод психокорекційної роботи сприяє відображенню у свідомості дитини навколишнього світу і соціальної дійсності, її моделюванню, вираженню власного ставлення до неї і тому може бути ефективною у роботі по зниженню агресивності дитини.

Отримані результати. У ході дослідження виявлено 2 основних групи дітей - з високим та низьким рівнями агресивності. Дітей, чії показники за результатами дослідження часто відповідають високому або наближені до високого середнього рівня агресивності, було 38 % від загальної кількості респондентів. Майже такою ж за чисельністю була група дітей з низьким рівнем агресивності 34%. Встановлено ряд суттєвих відмінностей агресивних дітей (порівняно з неагресивними): високий рівень особистісної тривожності; надмірна впевненість у собі та своїх силах; емоційна нестабільність; екстернальність, високі показники за рівнем фізичної, вербальної та непрямой агресії. За результатами діагностичної роботи було

розроблено практичні рекомендації щодо використання методів арт-терапії з метою зниження рівня агресивності досліджуваних.

Значущість виконаної роботи та висновки. Узагальнено результати розвідок науковців з проблем дитячої агресивності та засобів її корекції; розроблено та апробовано комплекс методик для діагностики особливостей агресивних проявів у поведінці молодших школярів. Запропоновано використання арт-терапії щодо зниження агресивних поведінкових проявів у молодшому шкільному віці.

Прогнозовані припущення про розвиток об'єкту та предмету дослідження. Подальшої розробки вимагає проблема використання методів арт-терапії у роботі як з дітьми, так і з дорослими (батьками, педагогами).

Ключові слова: *молодший шкільний вік, емоційна сфера, агресія, агресивність, методи психокорекції, арт-терапія.*

**Приклади
оформлення бібліографічного опису у списку використаних
джерел з урахуванням Національного стандарту України
ДСТУ 8302:2015**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.
Два автори	Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.
Три автори	Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с.
Чотири і більше авторів	1. Бікулов Д. Т., Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с. 2. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с.
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с.
Без автора	1. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с. 2. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5-6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с.
Багатотомні видання	1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с. 2. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с.
Автореферати	Бондар О. Г. Психологічні особливості самооцінки

дисертацій	сучасних юнаків : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06. Київ, 2005. 20 с..
Дисертації	Бондар О. Г. Психологічні особливості самооцінки сучасних юнаків : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06. Київ, 2005. 321 с.
Законодавчі та нормативні документи	1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с. 2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017). 3. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40.
Частина видання, книги	Алексеев В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i> : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169
Частина видання: матеріалів конференцій (тези, доповіді)	Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання в старшій профільній школі. <i>Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук</i> : матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212
Частина видання: довідкового видання	1. Кучеренко І. М. Право державної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673. 2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. <i>Адміністративне право України</i> : словник термінів / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55.
Частина видання: продовжуваного видання	1. Гончаренко-Закревська Н. Формування комунікативної компетентності молоді в освітньому середовищі університету. <i>Молодь та ринок</i> . Київ, 2017. № 7 (150). С. 98-102. 2. Корніяка О. Вивчення розвитку комунікативної компетентності студентів. <i>Психолінгвістика: Зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»</i> .

	Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2009. Вип.3. С. 60 – 69
Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5. 2. Bletska D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108.
Електронні ресурси	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кадолба Т. С. Психологічний супровід розвитку комунікативної компетентності у студентів закладів вищої освіти : магістерська робота. Кривий Ріг, 2021. 83 с. URL : http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5551. 2. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 20–27. URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017).